

S. M. Dombrovska // Derzh. budivnytstvo : elektron. nauk. fakh. vyd. KharRI NADU. – Kh., 2010. – № 2. – Rezhym dostupu : www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-2/doc/2/01.pdf.

7. **Korotych O. B.** Klasyfikatsiia ta zmist mekhanizmiv upravlinnia derzhavoou / O. B. Korotych // Akt. probl. derzh. upr. : zb. nauk. pr. ORIDU. – O., 2006. – Vyp. 2(26). – S. 122 – 128.

8. **Larina R. R.** Derzhavnyi mekhanizm zabezpechennia informatyzatsii systemy okhorony zdorovia : monohrafia / Larina R. R., Vladzimyrskyi A. V., Baluieva O. V.; pid zah. red. V. V. Dorofienko. – Donetsk : Tsyfrovaia typohrafia, 2008. – 252 s.

9. **Myrna N. V.** Opratsiuvannia kompleksnoho mekhanizmu derzhavnoi rehionalnoi polityky / N. V. Myrna // Derzh. bud-vo : elektron. nauk. fakh. vyd. KharRI NADU. – Kh., 2010. – № 1. – Rezhym dostupu : www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/2/09.pdf.

10. **Niunko O. V.** Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniat «mekhanizmy» ta «instrumenty» v derzhavnomu upravlinni / O. V. Niunko // Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia : elektron. nauk. fakh. vyd. / Odes. rehion. in-t derzh. upr. NADU pry Prezydentovi Ukrayiny. – O., 2012. – Vyp. 11. – Rezhym dostupu : archive.nbuvgov.ua/e-journals/tppd/2012_11/zmist/R_1/02%20Nunko+.pdf.

11. **Obolenskyi O. Yu.** Derzhavna sluzhba : pidruchnyk / O. Yu. Obolenskyi. – K. : KNEU, 2006. – 472 s.

12. **Prykhodchenko L. L.** Zabezpechennia efektyvnosti derzhavnoho upravlinnia: teoretyko-metodolohichni zasady : monohrafia / L. L. Prykhodchenko. – O. : Optimum, 2009. – 300 s.

13. **Rehionalne** upravlinnia v umovakh obmezhenykh biudzhetnykh resursiv / A. H. Akhlamov, S. M. Kozynskyi, S. V. Osadchuk, O. V. Holynska // Navch.-nauk. vyd. do seminaru «Prohrama ekonomichnykh reform. Rozvytok liudskoho potentsialu. Derzhavna rehionalna polityka» / [za zah. red. M. M. Izhi]. – O. : ORIDU NADU, 2010. – 268 s.

14. **Rudnitska R. M.** Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia: sutnist i zmist / Rudnitska R. M., Sydorchuk O. H., Stelmakh O. M. ; za nauk. red. M. D. Lesechka, A. O. Chemerysa. – L. : LRIDU NADU, 2005. – 28 s.

15. **Tihomirov Yu. A.** Kurs administrativnogo prava i protsessa / Yu. A. Tihomirov. – M. : Yurinformtsentr, 1998. – 795 s.

16. **Tihomirov Yu. A.** Mehanizmyi upravleniya v razvitom sotsialisticheskem obschestve / Yu. A. Tihomirov ; [otv. red. Lazarev B. M.]. – M. : Nauka, 1978. – 336 s.

17. **Fedorchak O.** Klasyfikatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia / O. Fedorchak // Demokratichne vriaduvannia : elektron. nauk. fakh. vyd. / Lviv. rehion. in-t derzh. upr. NADU pry Prezydentovu Ukrayiny. – L., 2008. – Vyp. 1. – Rezhym dostupu : www.lvivacademy.com/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf.

Надійшла до редколегії 26.07.14

В'ячеслав ГОЛУБ

Національна академія державного управління
при Президентові України

ТИПОЛОГІЯ ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ВОЛОНТЕРІАТОМ

Характеризуються взаємовідносини держави та громадського сектору в процесі реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності. Визначаються та науково обґрунтуються типи відносин волонтерського середовища з органами влади. На цьому підґрунті розробляється типологія відносин між державою та волонтеріатом.

Ключові слова: державне управління, волонтерська діяльність, відносини, типологія, співпраця, взаємодія, партнерство.

Вячеслав Голуб. Типология отношений между государством и волонтериатом

Характеризуются отношения государства и общественного сектора в процессе реализации государственной политики в сфере волонтерской деятельности. Определяются и научно обосновываются типы отношений волонтерской среды с органами власти. На этом основании разрабатывается типология отношений государства и волонтериата.

Ключевые слова: государственное управление, волонтерская деятельность, отношения, типология, сотрудничество, взаимодействие, партнерство.

Viacheslav Holub. The typology of relations between governance and volunteering

The article carries out the characteristics of state-society relations through out the implementation of public policy in the field of volunteering. It defines and scientifically justifies the types of governance-volunteering relations. On this basis, it develops the typology of governance-volunteering relations.

Key words: governance, public administration, volunteering, relationships, typology, cooperation, collaboration, partnership.

Поступове змінення європейських цінностей на теренах незалежної України зумовлює процес інституалізації волонтерського руху в Україні, що супроводжується формуванням соціального досвіду відносин волонтерського середовища з органами влади. Сучасні тенденції щодо посилення ролі громадянського суспільства на шляху демократичних перетворень в Україні свідчать про актуальність питань установлення та розвитку раціональних взаємовідносин держави з «третім сектором», завдяки яким останній зможе здійснити своє суспільне призначення, «адже відносини і взаємопливи громадянського суспільства та влади, як підсистем

єдиної соціальної системи, є визначальними у забезпеченні демократичного розвитку країни. Саме ця обставина об'єктивно лежить в основі партнерства органів державної влади та інститутів громадянського суспільства» [7, с. 3], до яких належить і волонтеріат.

Особливості волонтерської діяльності як прояву громадянської активності, а також ідентичність її мети з певними завданнями органів державної влади зумовлюють неминучість їх взаємовідносин. При цьому характер та якість цих відносин можуть слугувати мірилом соціально-політичної зрілості суспільства та його готовності до подальшої модернізації.

Слід зазначити, що вітчизняне волонтерство, засноване на кращих європейських традиціях безкорисного служіння людям, успадкувало всі основоположні засади класичної волонтерської діяльності, зокрема: добровільність, суспільну корисність, усвідомленість, системність, організованість, «позаурочність» та безоплатність. Проте одним із чинників, що запобігає повноцінному розвиткові культури волонтерства в українському суспільстві, є невизначеність, хиткість та нестійкість відносин між органами влади та волонтерським середовищем, що, на нашу думку, викликано недостатньою увагою та подекуди сутто декларативним і формальним характером ставлення з боку політичного керівництва держави до питань волонтерської діяльності впродовж багатьох років, а також нестабільністю зовнішньополітичного курсу держави та повільністю в здійсненні демократичних реформ усередині країни. Очевидно, що поступовий прогрес взаємин можливий лише за умов обопільного прагнення щодо їхнього вдосконалення. Відсутність такого бажання чи мотивації хоча б з одного боку вповільнює розвиток конструктивного діалогу між державою та суспільством, перешкоджає утвердженню у свідомості людей значення та важливості волонтерської діяльності та, зрештою, гальмує культурно-світоглядну інтеграцію України у європейське співтовариство.

За таких умов особливої актуальності набувають дослідження волонтерської діяльності в системі державно-громадських взаємин, що неможливі без усвідомлення типології відносин між державою та волонтеріатом. Знання про характер таких взаємин сприятиме розвиткові дієвих відносин з очевидною користю не лише для волонтерського руху України щодо посилення інституційних зasad його діяльності, а також для публічної влади, зокрема в модернізації підходів до її здійснення, та для суспільства в цілому в налагодженні його діалогу з державою та наближенні до європейських стандартів суспільного життя.

Процес становлення громадянського суспільства в Україні,

зокрема аспекти формування його відносин з державною владою, привертає увагу багатьох дослідників. Серед таких учених В. Голубь, В. Купрійчук, Ю. Мороз, Ф. Рудич, О. Самбук, Д. Співак, Ю. Сурмін та ін. Волонтерська діяльність як інститут громадянського суспільства є предметом наукових розвідок М. Біттмана, О. Гордилової, М. Кабелкової, Т. Керцої, О. Кіндратець, Д. Уїлкінсона та інших дослідників.

Попри наче значний ступінь дослідження проблематики відносин волонтерства та влади, у працях науковців спостерігається неоднозначність щодо ідентифікації таких відносин залежно від їх типу. Намагаючись уникнути тавтології в текстах, дослідники застосовують різні, дещо синонімічні категорії для характеристики державно-громадських взаємин, як-от «співпраця», «взаємодія», «партнерство» тощо. На наш погляд, ці та інші поняття позначають різні за якістю та характером типи відносин, розуміння яких дасть можливість коректного наукового вживання відповідної термінології, з одного боку, та розроблення й вжиття адекватних заходів сторонами взаємовідносин з метою забезпечення їхнього стабільного розвитку – з іншого. Для позначення такого роду відносин доцільно застосовувати понятійний концепт «державно-волонтерські (взаємо)відносини», а їх дійових осіб – «учасники», «суб'екти» або «сторони».

Отже, метою статті є характеристика відносин державного управління та громадського сектору в процесі реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності, здійснена на підставі аналізу наукових джерел та особистих спостережень. Задля досягнення означеної мети вбачається за потрібне визначення існуючих та можливих типів таких відносин, їх наукове обґрунтування й систематизація, а також схематичне подання типології державно-волонтерських відносин.

Про диференційованість способів, моделей, форм та якостей відносин державного управління та волонтерського середовища свідчить як практика реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності, так і теоретичні дослідження діалогу держави та суспільства. Д. Співак зазначає, що взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства може набувати різних форм і здійснюватися різними способами, залежно від контексту, у якому відбувається співпраця, та особливостей як органів влади, так і інститутів громадянського суспільства [8, с. 160].

Соціальна значущість волонтерської діяльності, що здебільшого відповідає пріоритетам державної політики, більш імовірно зумовлює такі відносини, ніж активність будь-якого іншого інституту громадянського суспільства. Проте це не лише не зменшує

актуальності зазначеного твердження щодо диверсифікованості типів відносин у контексті реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності, а й створює підґрунтя для їх поділу за певними ознаками та подальшого конструювання комплексу типів взаємин, з огляду на наявний значний як вітчизняний, так і світовий досвід їх застосування.

Очевидно, що характер таких взаємовідносин зумовлюється рядом обставин, умов, рушійних сил і причин, що визначають природу цих відносин та впливають на процес їх формування та розвитку. Проте такі чинники державно-волонтерських відносин є предметом окремої розвідки.

Для цілей нашого дослідження *державно-волонтерські відносини* розглядаються як форма ставлення сторін одна до одної, якою обумовлений характер їх взаємного поводження. Очевидно, що такий різновид соціальних відносин ми розглядаємо в межах суспільств, зокрема українському, у яких наявними є обидва суб'єкти цих відносин: держава та волонтеріат. Ми вже вище обґрутували неминучість перетинання їх дій з огляду на тотожність цілей та завдань, що природно зумовлює певні взаємини сторін. Однак теоретично можна припустити відсутність спільних інтересів чи прагнень учасників державно-волонтерських відносин. У такому випадку суб'єкти відносин діють відокремлено й розрізнено щодо реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності.

З огляду на це можна визначити два шляхи організації державно-волонтерських відносин:

– *взаємовідносини* як різновид відносин держави та волонтерського середовища, що передбачає спільну діяльність або взаємні впливи щодо реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності;

– *автономне співіснування* – теоретично ймовірний різновид відносин держави та волонтерського середовища, що характеризується самостійною та незалежною активністю щодо реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності. За таких умов кожна зі сторін, усвідомлюючи існування іншого гравця на полі державної політики у сфері волонтерської діяльності, діє відокремлено, без урахування умов функціонування іншої сторони. Проте така ситуація є скоріше уявною чи навіть ілюзорною через те, що вона не властива сучасному суспільству. Адже за умов демократії волонтерський рух визнається як соціально важливе явище, а держава створює умови для його функціонування та всебічного розвитку. При цьому, на переконання багатьох дослідників, «волонтерство демонструє найбільш відкриту та людську сторону демократичного режиму» [12, с. 5]. Натомість за

недемократичних політичних режимів існування справжнього громадянського суспільства не надто схвалюється, а волонтерська діяльність «девальвується політикою тоталітарних держав» [11, с. 11]. В обох випадках, попри різницю в наслідках, відбувається процес взаємовідносин держави та волонтерського руху, адже спостерігається двостороння активність в єдиному просторі державної політики у сфері волонтерської діяльності.

На противагу від автономного співіснування, взаємовідносини – реальна та повсюдно існуюча форма реалізації державно-волонтерських відносин, знання про яку становлять більшу наукову та практичну цінність. З огляду на це, а також на конституційно визначений демократичний характер політичного режиму в Україні, вважаємо за доцільне зосередитись саме на цьому різновиді діалогу влади та волонтерського середовища, що характеризується обопільністю дій.

Державно-волонтерські взаємовідносини складаються за різними *типами*, які ми розуміємо як модель відносин, що характеризується унікальною сукупністю певних ознак та якостей, притаманних лише цьому різновиду. Як такі можна розглядати тривалість відносин, внесок сторін у їх розвиток, обсяг відповідальності, рівень ініціативи, ступінь відданості, характер діалогу, його результативність тощо. Результативність є також показником ефективності державно-волонтерських взаємовідносин. Іншими словами, тип відносин – це спосіб спілкування між представниками влади та волонтерським середовищем, завдяки якому досягаються (або через який не досягаються) певні результати. Ми визначили щонайменше п'ятнадцять типів державно-волонтерських взаємовідносин, що можуть бути об'єднані в три групи за суспільними наслідками своєї реалізації:

– *деструктивні*, тобто такі, що мають негативні суспільні наслідки, стають на заваді розвиткові ефективного діалогу держави та суспільства та перешкоджають реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності;

– *нейтральні*, що не мають ані корисних, ані шкідливих суспільних наслідків, суттєво не впливають на якість відносин держави та суспільства та не позначаються на ефективності реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності;

– *конструктивні*, що мають позитивні суспільні наслідки, створюють умови для гармонізації відносин держави та суспільства, а також сприяють дієвій реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності.

До деструктивних типів державно-волонтерських взаємовідносин слід, на наш погляд, віднести конфлікт, суперництво, залежність, поглинання та патерналізм.

Найбільш згубним за своїм характером, з нашого погляду, є *державно-волонтерський конфлікт*, який являє собою «вияв неузгодженості спільної діяльності щодо реалізації спільних інтересів» [2, с. 307]. Слід відзначити незначне поширення такого типу взаємовідносин в Україні, проте, на жаль, поодинокі випадки мають місце в практиці діяльності влади та вітчизняного волонтерського руху. Так, матеріал «Опікуватися безпритульними волонтерам заважає влада?» демонструє зазначений тип взаємовідносин у протистоянні громадської організації «Боярський християнський центр милосердя „Надія“» та Києво-Святошинської районної державної адміністрації щодо влаштування притулку для безхатченків [1].

Очевидно, що будь-який соціальний конфлікт може бути рушійною силою суспільного прогресу, загартовувати його учасників, а його вирішення – зміцнювати засади демократичного діалогу. У цьому полягають позитивні аспекти такого типу взаємовідносин, проте вони скоріше мають розглядатися в площині ймовірних перспектив суспільного розвитку, ніж власне самого конфлікту, який у процесі свого існування не сприяє встановленню конструктивних моделей взаємних відносин.

До деструктивних типів державно-волонтерських взаємовідносин ми віднесли *й суперництво*, яке від конфлікту відрізняється меншою згубністю через відсутність відкритого протистояння. Проявом такого типу взаємин є скоріше приховані антагонізми, що виявляються в прагненні задовольнити власні інтереси на шкоду іншому. На відміну від вищепереліченого прикладу конфлікту, ініціатором якого стала влада, суперництво частіше інспірується волонтерськими організаціями, що намагаються самостверджитися за рахунок недоліків державного управління, завдаючи в такий спосіб збитків авторитету влади як важливої умови «стабільного розвитку соціуму, подолання моральних суперечностей між суспільством і владними структурами» [5, с. 163].

На відміну від конфлікту та суперництва, коли модель поведінки формується волею обох сторін, *залежність* характеризується як тип державно-волонтерських взаємовідносин, у яких природа відносин визначається волею лише одного із суб'єктів. Така ситуація виникає в разі переваги в нього прав, можливостей, ресурсів тощо над відповідним арсеналом іншого, унаслідок чого останній позбавлений можливості вчинити самостійні дії без відповідної згоди домінуючого суб'єкта. Залежність може бути як частковою, тобто виявлятися в окремих аспектах взаємовідносин (фінансова, інформаційна, організаційна тощо), так і повною, охоплювати всі сфери життєдіяльності організації. Практика свідчить, що за такого

типу відносин, як правило, держава в особі її органів завдяки своїй регулятивній функції виступає в ролі домінуючого суб'єкта, а волонтерський рух – у ролі залежного. Свідченням валідності зазначеної тези є законодавчо закріплена повноваження виконавчої влади щодо реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності, що обмежуються переважно наданням юридичним особам статусу волонтерської організації або позбавлення його [6]. Такий тип державно-волонтерських взаємовідносин реалізовується в інтересах одного, домінуючого, суб'єкта, натомість стримує повноцінний розвиток іншого, залежного, що не відповідає пріоритетам демократичного діалогу та спричиняє негативний соціальний ефект.

Через такі самі ознаки однобічного зиску від державно-волонтерських взаємовідносин до групи «деструктивних» віднесено й інші два вищеперелічені типи. Зокрема, *поглинання*, більш відоме як правочин (угода), у результаті якого відбувається об'єднання активів кількох компаній, у площині відносин держави та волонтеріату може розглядатися як різновид взаємин, у ході яких діяльність одного із суб'єктів здійснюється на користь іншого під контролем та в організаційних межах останнього. Іншими словами, це ситуація, у якій одна сторона виконує функції, що апріорі властиві іншій. Прикладом такого уособлення одним іншого може слугувати практика діяльності перших вітчизняних волонтерських загонів, створених у структурі центрів соціальних служб для молоді на початку 90-х рр. минулого століття, коли вони проводили роботу за напрямами діяльності цих державних установ. Сьогодні також мають місце факти провадження волонтерської діяльності в межах організаційних меж державних структур. Зокрема, управлінням ДСНС України в Івано-Франківській області здійснюється набір волонтерів для проведення рятувальних робіт на воді, на висоті, у лісовій чи гірській місцевостях, у снігових заметах або під час аварій тощо через подану на офіційному сайті форму інтернет-реєстрації волонтерів [4]. Такий тип взаємовідносин може бути виправданий високою соціальною значущістю волонтерської діяльності, а також досвідом і високим рівнем свідомості, що набувають волонтери в процесі її провадження. Однак до групи «деструктивних» поглинання віднесено з огляду на його властивість обмежувати вільний розвиток громадянської активності через надмірну контролюваність з боку державних органів, особливо якщо такий тип широко застосовується в територіальному та галузевому контекстах.

Близьким до розглянутого типу державно-волонтерських взаємовідносин через надлишкову роль держави в них є *патерналізм*,

що «характеризується “батьківською” опікою держави над підданими за зразком побудови ставлення усередині сім’ї; ... у відповідь за турботу від громадян вимагається безумовна вірність, відданість, слухняність» [10, с. 417 – 418]. Такий характер відносин властивий для суспільств, у яких патерналістський принцип є визначальним підходом до організації відносин між державою та суспільством загалом, а громадянська активність має бути санкціонована владою. Російський дослідник волонтерства О. Гордилова зазначає, що в її країні «якщо немає директиви і вказівок “згорі”, то й у волонтери ніхто “не піде”...» «На сьогодні способи вирішення проблем, навіть рівень потреб і зміст інтересів задаються “згорі”, а не формуються “знизу”. У цьому полягає специфіка формування громадянського суспільства в країні, для якого мають бути “створені умови” і до якого росіяни мають “дозріти”» [3, с. 127, 131].

Отже, за умов деструктивного впливу розглянутих вище типів державно-волонтерських взаємовідносин на їх наслідки та користь для суспільства, слід визнати їх позитивний внесок в утвердження суспільного сприйняття волонтерства, а подекуди й у зміцнення демократичних засад розвитку держав. Утім, нейтральні типи так само можуть благотворно позначатися на суспільному прогресі, не завдаючи йому зайвої шкоди, щоправда й не надто його пожвавлюючи. До них ми відносимо:

– *формальне взаємовізнання* – тип відносин, який передбачає усвідомлення кожною стороною існування та діяльності на своєму полі іншого гравця та коригування власної активності з огляду на ці умови;

– *взаємоузгодженість* – ситуація, за якої спільних дій суб’єктів не відбувається, однак характер активності кожного з них зумовлений прагненням «не заважати» один одному. У разі раціональної взаємоузгодженості заходи сторін можуть взаємодоповнюватись, створюючи підґрунтя для розвитку взаємовідносин;

– *комунікацію* – процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між суб’єктами взаємовідносин з метою вироблення та/або вдосконалення власних стратегій і концепцій діяльності, вибору оптимальних шляхів розвитку;

– *конкуренцію*, що передбачає змагальність у формах, способах, шляхах та термінах досягнення однакових цілей з метою, як правило, здобуття для себе прихильності більшої частини населення. Попри розуміння конкуренції як важливого елемента механізму саморегулювання ринкової економіки й водночас конкретної форми її функціонування, у площині державно-волонтерських взаємовідносин такий тип не вбачається за доцільний через

невіправданість необхідності поділу споживачів соціальних послуг між суб’єктами такої взаємодії;

– *мімікрію* як імітацію конструктивних типів державно-волонтерських взаємовідносин за умов їх реальної відсутності або недостатньої ефективності. Таке позерство, як правило, викликане спільними намірами окозамілювання у випадках існування нагальної потреби демонстрації співпраці (для грантодавців під час подання проектних пропозицій; для виконавчої влади вищого рівня під час звітування з відповідних питань; для потенційних партнерів, інвесторів під час формування соціального іміджу регіону тощо).

Звісно, що самостійними зазначені категорії можуть вважатися за умов домінування в процесі взаємин притаманних їм характеристик, утім певні з них можуть бути складниками й інших типів відносин. Зокрема, взаємоузгодженість та комунікація є необхідними елементами конструктивних типів державно-волонтерських взаємовідносин, які ми поділяємо на солідарність, ситуативне співробітництво, взаємодію, співпрацю та партнерство. Здебільшого всі вони мають спільні характерні ознаки: рівність сторін, відносну паритетність участі, рівнозначний внесок та еквівалентній йому наслідки, спільну відповідальність, обопільну зацікавленість, позитивний соціальний ефект, взаємне прагнення до розвитку відносин тощо. Відмінність полягає в особливостях, які визначають ступінь розвитку таких взаємовідносин.

Так, в умовному рейтингу конструктивних державно-волонтерських взаємовідносин п’яте місце посідає *солідарність*, що являє собою загальну відповідальність і взаємну допомогу, що базується на спільноті інтересів. Вона виявляється в готовності сторін спільно докладати зусилля та ресурси щодо досягнення схожих цілей та слугує відправною точкою для розвитку взаємовигідних та суспільно корисних відносин. Без солідарності неможлива реалізація інших, більш високих за ступенем, типів взаємовідносин.

Наступний тип – *сituativne співробітництво* – це спланована тимчасова спільна активність, зумовлена необхідністю досягнення єдиної мети або виконання спільних завдань. Зазвичай такий тип взаємовідносин характерний для реалізації проектів та програм, а відповідно термін таких взаємин дорівнює строку імплементації спільних планів. Ситуативне співробітництво – це базовий досвід, що може бути підґрунтям подальшого розвитку взаємовідносин, зокрема щодо збільшення їх тривалості.

Тривалість взаємовідносин, що становить більший період, а також не одна, а певна кількість цілей – ключові ознаки, за якими розрізняють ситуативне співробітництво та *взаємодію*. Цей різновид

можна назвати певним прообразом системних типів взаємовідносин через їх довгочасність, щоправда, відбувається він лише в разі необхідності. Іншими словами, взаємодія – це комплекс випадків ситуативного співробітництва, що стає можливим у разі успішної реалізації попереднього типу взаємовідносин. Саме вона є найхарактернішим типом державно-волонтерських відносин для сучасного етапу суспільного розвитку України.

За умов, якщо взаємодія набуває ознак системної, спланованої, тривалої, комплексної роботи щодо досягнення спільної мети, вона трансформується в *співпрацю*. Це один із найконструктивніших типів державно-волонтерських взаємовідносин через свою зрозумілість, раціональність та ефективність. Вищим за ступенем є, на нашу думку, лише *партнерство*, для якого «характерні: 1) максимальна узгодженість цілей та завдань суб'єктів партнерства; 2) відкритість один до одного; 3) рівноправність суб'єктів у вирішенні всіх питань» [9, с. 180].

Таким чином, сукупність усіх розглянутих вище типів з їх характеристиками, розташованих за групами та в порядку збільшення суспільної корисності, утворює *типологію державно-волонтерських відносин*, подану у вигляді схеми (рисунок).



Типологія державно-волонтерських відносин

Слід зазначити, що наведена типологія може використовуватись як для описання характеру відносин окремих органів влади з представниками волонтеріату, так і для визначення загальних тенденцій розвитку діалогу держави та суспільства, властивих певному регіону чи державі в цілому.

Таким чином, типологія взаємовідносин держави та волонтеріату являє собою комплекс моделей державно-волонтерських стосунків, що характеризуються унікальною сукупністю певних ознак та якостей, притаманних тільки певному різновиду. Серед них можна розглядати тривалість відносин, внесок сторін у їх розвиток, обсяг відповідальності, рівень ініціативи, ступінь відданості, характер діалогу, його результативність тощо.

Залежно від того, чи відбуваються спільні дії суб'єктами відносин чи ні, виокремлюємо два шляхи організації відносин – автономне співіснування та взаємовідносини, у свою чергу, останній поділяється на три групи типів за суспільними наслідками своєї реалізації. Кожна група містить по п'ять типів державно-волонтерських взаємовідносин:

- деструктивні (конфлікт, суперництво, залежність, поглинання, патерналізм);
- нейтральні (мімікрія, формальне взаємовізнання, взаємоузгодженість, комунікація, конкуренція);
- конструктивні (солідарність, ситуативне співробітництво, взаємодія, співпраця, партнерство).

Розроблена типологія взаємовідносин державного управління та волонтерського руху створює підґрунтя для подальших досліджень волонтерської діяльності в системі взаємовідносин держави та суспільства, зокрема історичного контексту державно-волонтерських взаємин на території сучасної України, теоретичних засад взаємовідносин влади та волонтеріату в країнах Європи як емпіричної основи розвитку раціональних взаємин, посилення інституційних засад волонтерського руху та модернізації публічної влади в Україні, а також налагодження діалогу суспільства й держави та наближення європейських стандартів суспільного життя.

Список використаних джерел

1. **Андрющак О.** Опікуватися безпритульними волонтерам заважає влада? / Оксана Андрющак. – 2013. – Режим доступу : www.radiosvoboda.org/content/article/25123815.html.
2. **Бодун Т. І.** Конфлікти у сфері державного управління / Т. І. Бодун // Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 1 : Теорія державного управління / наук. ред. кол. : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) [та ін.]. – К. : НАДУ, 2011. – С. 307 – 308.
3. **Гордилова О.** Волонтерство і громадянське суспільство в Росії /

- О. Гордилова // Політичний менеджмент. – 2008. – № 6. – С. 122 – 131.
4. Інтернет-реєстрація волонтерів // Управління ДСНС України в Івано-Франківській області. – Режим доступу : if.mns.gov.ua/content/volonter.html.

5. Когут П. В. Державної влади авторитет / П. В. Когут, Д. О. Красівський // Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.]. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 161 – 164.

6. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI // Законодавство України. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17.

7. Самбук О. М. Взаємовідносини органів державної влади та інститутів громадянського суспільства як предмет наукових досліджень / О. М. Самбук // Державне будівництво. – 2010. – № 1. – Режим доступу : www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/4/08.pdf.

8. Співак Д. П. Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства (політико-правовий аналіз) / Д. П. Співак // Вісн. СевНТУ: зб. наук. пр. Сер. : Політологія. – 2011. – Вип. 123/2011. – С. 158 – 161.

9. Сурмін Ю. П. Діалог політичний / Ю. П. Сурмін, В. М. Купрійчук // Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.]. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 179 – 181.

10. Федорчак О. В. Патерналізм / О. В. Федорчак // Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.]. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 417 – 421.

11. Kabelkova M. Factors Influencing Volunteering Among the Elderly in the Czech Republic : a Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy / Michaela Kabelkova. – Clemson : SC, 2013. – 155 p.

12. Wilkinson J. Volunteering: The Human Face of Democracy / Jennifer Wilkinson, Michael Bittman // Sydney, NSW: Social Policy Research Centre Discussion Paper. – 2002. – № 14. – 35 p.

List of references

1. Andrushchak O. Opikuvatysia bezprytulnymy volonteram zavazhaie vlada? / Oksana Andrushchak. – 2013. – Rezhym dostupu : www.radiosvoboda.org/content/article/25123815.html.

2. Bodun T. I. Konflikty u sferi derzhavnoho upravlinnia / T. I. Bodun // Entsyklopedia derzhavnoho upravlinnia. U 8 t. T. 1 : Teoriia derzhavnoho upravlinnia / nauk. red. kol. : V. M. Kniazev (spivholova), I. V. Rozputenko (spivholova) [ta in.]. – K. : NADU, 2011. – S. 307 – 308.

3. Hordylova O. Volonterstvo i hromadianske suspilstvo v Rosii / O. Hordylova // Politychnyi menedzhment. – 2008. – № 6. – S. 122 – 131.

4. Internet-reestratsiia volonteriv // Upravlinnia DSNS Ukrainy v Ivano-Frankivskii oblasti. – Rezhym dostupu : if.mns.gov.ua/content/volonter.html.

5. Kohut P. V. Derzhavnoi vladtyrtyet / P. V. Kohut, D. O. Krasivskyi // Entsyklopedia derzhavnoho upravlinnia. U 8 t. T. 8 : Publiche vriaduvannia / nauk. red. kol. : V. S. Zahorskyi (holova), S. O. Teleshun (spivholova) [ta in.]. – L. : LRIDU NADU, 2011. – S. 161 – 164.

6. Pro volontersku diialnist : Zakon Ukrayny vid 19 kvit. 2011 r. № 3236-VI // Zakonodavstvo Ukraine. – Rezhym dostupu : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17.

7. Sambuk O. M. Vzaiemovidnosyny orhaniv derzhavnoi vladty ta instytutiv hromadianskoho suspilstva yak predmet naukovykh doslidzen / O. M. Sambuk // Derzhavne budivnytstvo. – 2010. – № 1. – Rezhym dostupu : www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/4/08.pdf.

8. Spivak D. P. Formy vzaiemodii derzhavy ta instytutiv hromadianskoho suspilstva (polityko-pravovy analiz) / D. P. Spivak // Visn. SevNTU: zb. nauk. pr. Ser. : Politolohiya. – 2011. – Vyp. 123/2011. – S. 158 – 161.

9. Surmin Yu. P. Dialoh politychnyi / Yu. P. Surmin, V. M. Kupriichuk // Entsyklopedia derzhavnoho upravlinnia. U 8 t. T. 8 : Publiche vriaduvannia / nauk. red. kol. : V. S. Zahorskyi (holova), S. O. Teleshun (spivholova) [ta in.]. – L. : LRIDU NADU, 2011. – S. 179 – 181.

10. Fedorchak O. V. Paternalizm / O. V. Fedorchak // Entsyklopedia derzhavnoho upravlinnia. U 8 t. T. 8 : Publiche vriaduvannia / nauk. red. kol. : V. S. Zahorskyi (holova), S. O. Teleshun (spivholova) [ta in.]. – L. : LRIDU NADU, 2011. – S. 417 – 421.

11. Kabelkova M. Factors Influencing Volunteering Among the Elderly in the Czech Republic : a Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy / Michaela Kabelkova. – Clemson : SC, 2013. – 155 p.

12. Wilkinson J. Volunteering: The Human Face of Democracy / Jennifer Wilkinson, Michael Bittman // Sydney, NSW: Social Policy Research Centre Discussion Paper. – 2002. – № 14. – 35 p.

Надійшла до редколегії 10.06.14